

АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Мартинюк Я.М.
Науковий керівник: к.с-г.н., доцент Фіщук Н.Ю.

Головне завдання, що стоїть перед галузями АПК – це зростання сільськогосподарського виробництва, надійне забезпечення країни продуктами харчування та сільськогосподарською сировиною, об'єднання зусиль усіх галузей комплексу для одержання високих кінцевих результатів.

Сьогодні сільськогосподарське виробництво і в цілому агропромисловий комплекс України перебувають у центрі суспільної уваги, оскільки і без того небагатий наш стіл останнім часом особливо збіднів, стрімко зросли ціни на продовольство — такі явища викликають у населення України велику стурбованість і загострюють соціальну напруженість.

Постановка проблеми. Сьогодні країна перебуває у глибокій економічній кризі, що негативно впливає на хід реформ, особливо в АПК. Метою статті є висвітлення стану та проблем АПК у Вінницькій області, показ перспектив розвитку даної галузі, визначення місця регіону в Україні в умовах економічної кризи.

Результати досліджень. В сучасному аграрному секторі виникають складні виробничі відносини, певна система земельних відносин власності у процесі виробництва сільськогосподарської продукції, її розподілу, обміну та використання, які висвітлені в працях В.Д.Андріанова, С.Ю. Глазьєва, Б.М.Данилишина, С.І.Дорогунцова, О.М.Цигичко, Чернюк В.С. та інші.

Важливу роль у виробництві сільськогосподарської продукції відіграє АПК, що є єдиною цілісною виробничо-економічною системою, яка охопила цілий ряд галузей народного господарства спеціалізованих на виробництві продовольства.

Головне завдання, що стоїть перед галузями АПК – це зростання сільськогосподарського виробництва, надійне забезпечення країни продуктами харчування та сільськогосподарською сировиною, об'єднання зусиль усіх галузей комплексу для одержання високих кінцевих результатів. Досить актуальним сьогодні є пошук нових можливостей виходу продукції АПК України на світовий ринок. Подолання глибокої економічної кризи, зокрема в АПК України пов'язане з переходом до ринкових відносин, з усуненням державного монополізму і розвитком досконалої конкуренції в усіх сферах АПК.

Важливою умовою зміцнення економічного потенціалу в Україні є створення сучасної ринкової структури виробництва.

В основу ринкових перетворень в АПК покладена програма роздержавлення і приватизація, а для сільськогосподарських підприємств – створення нових господарських структур на засадах приватної власності на майно і землю.

Усім відомо, що Україна при недостатніх інвестиціях в АПК все ж таки являється житницею «Європи» і Вінниччина в цьому має чи не найбільші заслуги.

Сучасний аграрно-промисловий комплекс є важливим сектором економіки України. У ньому зосереджена майже третина основних виробничих фондів, працює четверта частина населення, зайнятого у народному господарстві, виробляється понад 20% валового суспільного продукту та третина національного доходу, формується 70% роздрібного товарообігу.

До складу АПК входять: сільське господарство, харчова, м'ясомолочна, борошномельно-круп'яна, комбікормова, мікробіологічна промисловості, а також ряд обслуговуючих підрозділів машинобудування, виробництво мінеральних добрив і хімікатів, сільське будівництво та допоміжні галузі, котрі забезпечують спорудження об'єктів, транспортування, зберігання й реалізацію сільськогосподарської продукції. За сучасних умов для успішного розвитку всіх галузей АПК створюються нові форми організації агропромислового виробництва – агропромислові об'єднання, агрокомбінати, агрофірми, асоціації, виробничі й науково-виробничі системи.

До складу сільськогосподарських підприємств включаються також фермерські господарства та особисті селянські господарства сільських мешканців.

Магістральним напрямом підвищення ефективності всіх структурних підрозділів АПК є перехід на шлях інтенсивного розвитку. Інтенсифікація сільського господарства означає збільшення виробництва продукції в розрахунку на одиницю ресурсів. Хоч цей процес уже стає реальністю, однак зростання собівартості продукції й зниження фондівіддачі свідчать про те, що збільшення капіталовкладень випереджає зростання валової продукції. Впродовж багатьох років підвищення продуктивності праці відстає від темпів зростання оплати праці. Все це істотно уповільнює темпи підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва [6, с. 211].

У справі інтенсифікації виробництва найважливішими є заходи науково-технічного характеру, спрямовані на перехід від випуску окремих механізмів до комплексу машин, що уможливають впровадження поточної технології. Важливе місце в системі заходів належить прогресивним індустріальним технологіям вирощування окремих культур.

Визначальною проблемою для Вінниччини нині є відсутність чітких стратегічних та тактичних пріоритетів розвитку галузей АПК. Проблема формування стратегії і тактики надто об'ємна та дискусійна і наводить на думку, що вона не може обмежуватись лише науковим аналізом міжнародних стандартів та поглядів, а ще гірше – копіюванням неадаптованих механізмів. Слід зауважити що успішний розвиток зовнішньоекономічної діяльності будь-якої країни без науково обґрунтованої соціально-економічної політики,

тобто стратегічних і тактичних дій держави неможливий. Свідомий вибір механізму економічного регулювання з властивою йому структурою і динамізмом, внутрішні та зовнішні чинники якого стають могутньою рушійною силою процесу – важлива складова зовнішньоекономічної ситуації.

Для Вінниччини АПК є надзвичайно важливим тому, що саме тут задіяна значна частина робочого населення, яке щороку зменшується, його питома вага також іде на спад. Так у 2002р постійне населення налічувало 1763 тис. чол., з них у працездатному віці 959,6 тис. чол., а 2008р. постійне населення складало 1665,1 тис. чол., з них у працездатному віці 957,2 тис. чол. Питома вага сільського населення у 2002р становила 54,1%, у працездатному віці 47,7%, а в 2008 – 51,7%, у працездатному віці 46,6%. Виникає питання чому спостерігається такий спад за останніх 6 років. Це говорить про низький рівень життя населення, про зниження народження, про міграцію людей закордон, про недостатню зайнятість і оплату праці, про недосконалу політику, про низький економічний рівень країни і регіону в цілому, та про ряд інших питань, які потребують негайного вирішення. Щодо структури населення Вінниччини, то ми бачимо, що міське населення у працездатному віці займає 53,4%, а сільське – 46,6%.

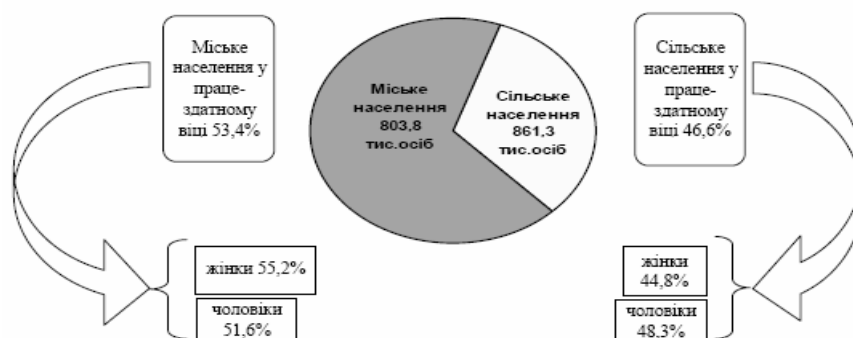

Рис. 1. Структура населення Вінниччини

З рисунка 1. можна побачити, яка кількість зайнятого населення за видами економічної діяльності Вінниччини належить сільському господарству. Загалом можна зробити висновок, що чисельність сільського населення зменшується, проте займає досить високий відсоток від загальної кількості працюючих. Тож держава повинна звертати дещо більшу увагу на цей вид діяльності, щоб не втратити таку кількість працюючого населення.

Для описання сучасного стану та характеру розміщення агропромислового комплексу перш за все необхідно вказати, які галузі АПК являються провідними (тобто, на які припадає найбільша питома вага всієї випущеної продукції АПК).

Такими галузями є сільське господарство та галузі первинної обробки сільськогосподарської продукції (або харчової промисловості). Розглянемо відповідно кожен з цих галузей. Сільське господарство є найважливішою ланкою агропромислового комплексу.

У структурі сільського господарства домінують галузі рослинництва і тваринництва.

Рослинництво є базовою галуззю сільськогосподарського виробництва України, однією з провідних ланок усього АПК країни. Частка рослинницьких галузей у вартості всієї продукції сільського господарства становить 51,7% [2, с. 536].

Основа розвитку рослинництва — це земля, яка використовується як окремі угіддя для певних виробничих цілей. Для сільськогосподарського виробництва найбільш цінні орні землі, які складають понад 80% усіх сільськогосподарських угідь України, на Вінниччині – 82%

Провідне місце в структурі посівів займають зернові культури та цукрові буряки. По вирощуванні цукрових буряків Вінниччина займає перше місце в Україні.

Область займає 3 місце по питомій вазі ВВП рослинництва в Україні.

Виробництво рослинницької продукції на одну особу наведено на рисунку 2.

Тваринництво щодо вартості валової продукції є найбільшою галуззю сільськогосподарського виробництва України. Воно покликане задовольнити потреби населення у м'ясо-молочних продуктах, а також потреби легкої та інших галузей промисловості в багатьох видах сільськогосподарської сировини.

На розміщення тваринництва впливають природні умови, ресурси кормовиробництва і передусім природні кормові угіддя.

На сьогоднішній день тваринництво є не рентабельним. Це пояснюється високою собівартістю продукції і низькими цінами, які запропоновані виробникам.

Здебільшого розміщення і спеціалізація тваринництва зумовлені потребами населення, а також транспортабельністю продуктів. Водночас окремі галузі тваринництва прив'язані до м'ясної, м'ясо-молочної, цукрової, спиртової, крохмале-патокової промисловості.

У галузевій структурі тваринництва основну роль відіграють скотарство, свинярство, птахівництво та вівчарство. Менше значення робочого конярства, кролівництва, ставкового рибництва, кліткового звірництва тощо.

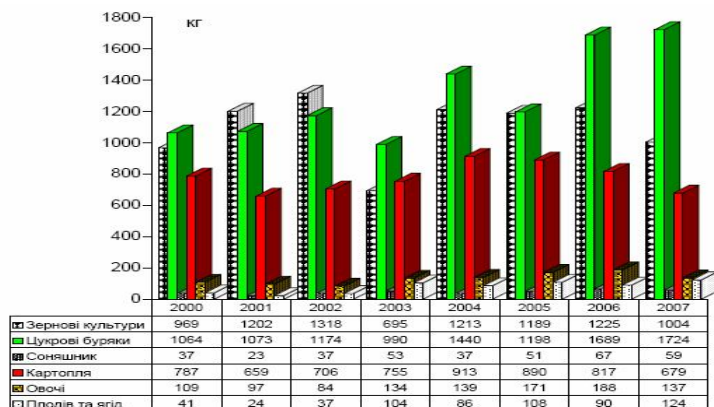

Рис. 2. Виробництво продукції рослинництва на 1 гол.

Скотарство в усіх природнокліматичних зонах України є провідною галуззю і має в приміських зонах, особливо більших і найбільших міст, молочно-м'ясний напрям. На Поділлі традиційно розвивається молочно-м'ясне тваринництво, у південних районах переважає м'ясо-молочне. Поблизу крупних споживачів розташовані потужні комплекси відгодівлі та первинної переробки великої рогатої худоби, свиней і птиці, виробництва молока.

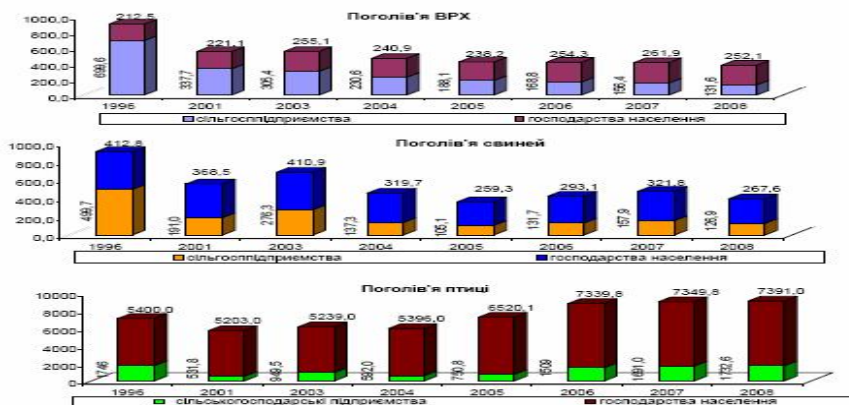

Рис. 3. Чисельність поголів'я

Область займає 7 місце по питомій вазі ВВП тваринництва в Україні.

З рисунку 3 ми бачимо графічне порівняння чисельності поголів'я худоби, свиней та птиці по категоріям господарств Вінницької області [3,с 60].

Поступовий спад с-г говорить про недостатні інвестиції в цю галузь, про недостатність спеціалістів, про низький рівень зайнятості, про недостатнє технічне забезпечення підприємств, яке щорічно знижується (рисунок 1.4).

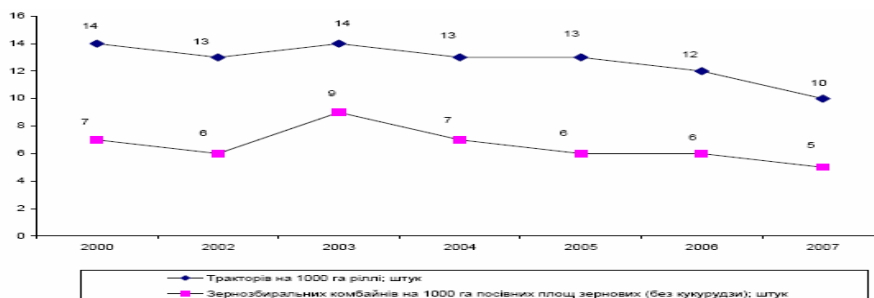

Рис. 4. Забезпеченість підприємств АПК технікою

На початковому періоді концептуального формування напрямів соціально-економічної реформи в Україні серед певної частини економістів і політологів превалювали погляди щодо застосування моделі вільних ринкових відносин, які ґрунтуються на класичній конкурентній основі. Вони відносили сільське господарство до тих сфер виробництва, які вважались найбільш пристосованими до освоєння моделі ринкових відносин практично без участі державної підтримки. Проте в процесі поступово формування реальних умов переходу агропромислового виробництва до ринкової економіки ставали все більш очевидним, що в сучасній кризовій ситуації розвитку продуктивних сил великомасштабних обсягів виробництва, неминучого стрімкого

розширення складних господарсько-виробничих і економічних зв'язків державне регулювання ринкових відносин стає об'єктивно необхідним.

Без постійної активності держави, її владних структур неможливо успішно вирішити невідкладні завдання соціально-економічного характеру, спрямовані на формування ринкового середовища, здійснення демократичного державотворення, на входження країни в цивілізоване світове співтовариство.

Тільки держава, і ніякий інший атрибут суспільного життя нації, може забезпечити економічну свободу всім суб'єктам господарювання, створити механізм надійного захисту населення від об'єктивного впливу стихії ринку. Тільки держава, як система влади, може здійснити у відповідному напрямі політичні, економічні та соціальні реформи.

Концепції аграрної політики України та Національної програми розвитку агропромислового комплексу і соціального відродження села на найближчу і середньострокову перспективу, у яких були б чітко визначені орієнтири подальшого розвитку агропромислового виробництва в умовах переходу до ринку, значно знизили державну роль у протидії кризових явищ. До основних концептуальних положень формування і реалізації аграрної політики України насамперед належить забезпечення продовольчої безпеки країни, гарантування пріоритетного розвитку агропромислового комплексу з визнанням сільського господарства базовою галуззю економіки народного господарства, створення умов для стабілізації та нарощування виробництва сільськогосподарської продукції

Складний період переживає нині наша країна. Економіка всього народного господарства, у тому числі і його складова частина АПК, перебувають у кризовому стані. Велика відповідальність лежить на корпусі економістів країни, які повинні здійснювати реформування існуючого економічного механізму в напрямі ринкових відносин. При цьому з об'єктивних причин самим економістам у ході реформ слід переозброюватися, тому що в ринковій економіці існує свій апарат, відмінний від апарату періоду адміністративно-командної системи управління. Потрібно оволодіти й користуватися теорією попиту і пропозиції, граничної корисності, концепцією ціни виробництва, законами конкуренції, маркетингу, інфляції, біржової торгівлі, опціонів, спекуляції, поєднання вільного ринку та елементів державного регулювання.

Але у чому ж причина такого стану? Ряд економістів пояснює це тим, що в Україні реформи не йдуть. Проте з цим важко погодитись. За минулі роки в АПК відбулися величезні зміни в економічних відносинах: ліквідовано раніше існуючу систему заготівель сільськогосподарської продукції і матеріало-технічного постачання, систему ціноутворення, страхування, кредитування, оподаткування, держава практично повністю усунулася від управління АПК. Кардинальні зміни відбулися в питаннях, що стосуються власності, землі й майна. Отже, багато зроблено, але бажаних результатів немає [7, с. 22].

На думку провідних економістів, різкий і такий тривалий спад сільськогосподарського виробництва, його ефективності значною мірою зумовлений макроекономічними факторами, непослідовністю й бесистемністю реформ, неврахуванням психології вітчизняного товаровиробника, яка формувалася десятиріччями, і тих політичних суперечностей, що існують нині [5, с. 302].

У світовому співтоваристві Українську державу, передовсім, визнають як значного потенційного лідера з виробництва найважливіших продуктів харчування: зерна, цукру, олії, м'яса, продуктів переробки молока, овочів, плодів, ягід тощо. Співробітничати висловлює бажання значна кількість компаній усіх без винятку високорозвинених країн світу. Використати цей настрій іноземних інвесторів, створити умови, щоб економіка України змогла отримати якомога більшу вигоду,— святий обов'язок тих, хто причетний до керівництва державою, і зокрема аграрною сферою, на всіх рівнях управлінської ієрархії. Багатство держави визначається вмінням народу повною мірою використовувати природний потенціал. В Україні головним ресурсним потенціалом є земля.

Висновки. Підбивши підсумки, ми можемо сказати, що Вінниччина є дійсно потужним регіоном в АПК. Проте через недостатні інвестиції ми маємо дещо невтішний результат. Перш за все це відтік населення з села, а також не рентабельність тваринницької продукції. Обмеження ринку збуту сільськогосподарської продукції та недостатність кваліфікованих кадрів заводять галузь у безвихідь. Але не можна зупинитись на такій прикрій ноті, як не як, Україна являється житницею Європи. Не важко уявити місце країни при достатніх капіталовкладеннях в АПК та при правильній політиці щодо цієї сфери діяльності. Одним із стратегічних напрямів аграрної політики України є створення умов для збалансованого поєднання державного регулювання економіки агропромислового виробництва з економічною свободою підприємств і організацій в умовах переходу до ринкових відносин.

При проведенні аграрної політики урядовим структурам необхідно перейти від обіцянок підтримки сільського господарства до вжиття реальних заходів для відродження села, яке повинно стати основою національного відродження.

Література

1. Андрусенко Г.О., Мартянов В.П. Організація агробізнесу і підприємництва. – Харків, 2006. – 280с.
2. Березівський П.С., Організація виробництва підприємницької діяльності в аграрних формуваннях. – Львів, 2002.
3. Головне управління статистики у Вінницькій області: Сільське господарство Вінниччини 2007-2008.
4. Данилишин Б.М. Агросвіт. – Київ, 2009. – 35с.
5. Мостовий Г.І. Агробізнес: державне регулювання: Монографія. – Харків, 2002. – 300с.
6. Сіваченко І.Ю. Міжнародний агробізнес: Навч. посібник. - К.: ЦУЛ, 2003. – 210с.
7. Юрчишин В.В. До стратегії соціального та економічного розвитку сільського господарства / Агроінком. - №11-12. – С.17-23.